

II. KAPITOLA BŮH OPRAVDU JE

Nuže Pane, který dopřáváš víře nahlédnutí, dej mi, nakolik uznáš, abych nahlédl, že jsi, jak věříme, a že jsi to, co věříme, že jsi. Věříme zajisté, že jsi něco, nad co nic většího nelze myslet. Anebo není nic takového, když si pošetilý řekl ve svém srdci, že Bůh není (Ž 14,1; 53,1)? Ale jisté i tento pošetilec, když slyší, jak říkám "něco, nad co většího nelze myslet", nahlíží to, co slyší. A co nahlíží, to je v jeho nahlédnutí, i když snad nenahlíží, že to je. Je totiž něco jiného, když je věc v nahlédnutí, a něco jiného je nahlížet, že věc je. Vždyť když malíř předem myslí na to, co hodlá malovat, má to jistě ve svém nahlédnutí, avšak to, co dosud neučinil, nenahlíží jako něco, co je. Když už to ale opravy namaloval, má to jednak v nahlédnutí, jednak nahlíží, že to, co učinil, je. I pošetilec tedy musí uznat, že to, nad co nic většího nelze myslet, je přinejmenším v nahlédnutí, neboť když o tom slyší, nahlíží to, a cokoli nahlíží, to je v jeho nahlédnutí. Ne-
ní ovšem možné, aby to, nad co nic většího nelze myslet, bylo pouze v nahlédnutí. Je-li to totiž pouze v nahlédnutí, lze myslet, že je to také věc sama, což je více. Je-li tedy to, nad co nic většího nelze myslet, pouze v nahlédnutí, pak to, nad co nic většího nelze myslet, je zároveň něco, nad co lze myslet něco většího. To však jistě není možné. Existuje tedy beze vší pochyby něco, nad co nic většího nelze myslet, a to jak v nahlédnutí, tak jako věc sama.

III. KAPITOLA

NELZE MYSLET, ŽE BŮH NENÍ

To, nad co nic většího nelze myslet, je navíc tak pravdivé, že je zcela nemyslitelné, že by to nebylo. Vždyť lze myslet, že je něco, o čem není možné myslet, že to není. A to je větší než něco, o čem je možné myslet, že to není. Proto jestliže o tom, nad co nic většího nelze myslet, je možné myslet, že to není, pak to, nad co nic většího nelze myslet, není to, nad co nic většího nelze myslet; což je spor. To, nad co nic většího nelze myslet, je tedy tak pravdivé, že ani není možné myslet, že to není. A to jsi ty, Pane, náš Bože. Jsi tedy tak pravdivé, Pane, můj Bože, že ani není možné myslet, že nejsi, a to právem. Kdyby totiž něčí mysl mohla myslet něco lepšího, než jsi ty, vypínalo by se stvoření nad Stvořitelem a posuzovalo by Stvořitele, což je velký nesmysl. Ostatně o všem, ať je to cokoliv vyjma tebe samého, je možné myslet, že to není. Ty jediný máš proto bytí svrchovaně pravdivé, a tedy nade vše svrchovanou měrou, neboť nic jiného, co je, není tak pravdivé, a má proto méně bytí. Proč si tedy pošetilý řekl ve svém srdci, že Bůh není, když je rozumné mysli tak zřejmé, že ty jsi nade vše svrchovanou měrou? Proč, ne-li proto, že je hloupý a pošetilý?

IV. KAPITOLA

JAK TO, ŽE SI POŠETILEC ŘEKL V SRDCE TO, CO SI NELZE MYSLET

Opravdu, jakpak si řekl ve svém srdci něco, co si nemohl myslet, nebo naopak; jak to, že si nemohl myslet něco, co si řekl v srdci, když přece říkat si v srdci a myslet si je jedno a totéž? Jestliže si to opravdu, či spíše, protože

si to opravdu jednak myslel, neboť si to řekl v srdci, a jednak neřekl v srdci, poněvadž si to nemohl myslet, je patrné, že je možné si něco říkat v srdci či myslet různým způsobem. Jinak se totiž věc myslí, když se myslí zvuk slova, který ji označuje, a jinak když nahlížíme, co sama věc je. Prvním způsobem je možné si myslet, že Bůh není, druhým však nikoli. Vždyť nikdo, kdo nahlíží, co Bůh je, nemůže myslet, že Bůh není, i kdyby si tato slova říkal v srdci, ať už úplně beze smyslu, nebo v nějakém nevlastním významu. Neboť Bůh je to, nad co nic většího nelze myslet. A kdo toto správně nahlíží, nahlíží také, že je to tak, že ani nelze myslet, že to není. Kdo tedy nahlíží, že takto je Bůh, nemůže si myslet, že Bůh není.

Děkuji ti, dobrý Pane, že to, čemu jsem již dříve věřil, protože jsi mi daroval víru, nahlížím nyní tebou osvícen tak jasně, že i kdybych snad nechtěl věřit, že jsi, nemohl bych to nenahlížet.

V. KAPITOLA

**BŮH JE VŠE, ČÍM JE LEPŠÍ BÝT NEŽ NEBÝT, A JAKO
JEDINÝ, KTERÝ SVÉ BYTÍ ZAKLÁDÁ SÁM V SOBĚ, TVOŘÍ
VŠECHNO OSTATNÍ Z NIČEHO**

Co tedy jsi, Pane Bože, ty, nad něž nic většího nelze myslet? Co, ne-li to, co jako nade vše svrchované jediné zakládá své bytí samo v sobě a co učinilo všechno ostatní z ničeho? Neboť všechno ostatní je méně, než je možno myslet. To však o tobě myslet nelze. Vždyť co dobrého schází svrchovanému dobru, na němž ve svém bytí spočívá všechno, co je dobré? Proto jsi spravedlivý, pravdomluvný, blažený a vše, čím je lépe být než nebýt. Vždyť je přece lepší být spravedlivý než nespravedlivý, být blažený než být blaženosti zbaven.

VI. KAPITOLA

JAK MŮŽE BŮH VNÍMAT, KDYŽ NENÍ TĚLO

Ale protože je lepší být schopen vnímat, být všemohoucí, milosrdný a nepřístupný pohnutce - jak můžeš vnímat, když nejsi tělo? A jak to, že jsi všemohoucí, když všechno nemůžeš? A jak jsi milosrdný a zároveň nepřístupný pohnutce? Vždyť je-li schopno vnímat jen to, co je tělesné, protože smysly se týkají těla a sídlí v těle, jak můžeš být schopen vnímat, když nejsi tělo, nýbrž svrchovaný duch, který je lepší než tělo? Vnímání však není nic jiného než poznání či něco, co k poznávání slouží: vždyť ten, kdo vnímá, nedělá nic jiného, než že poznává způsobem, který je vlastní smyslům, kupř. zrakem barvy či ochutnáváním chutě. Proto lze po právu říci, že ten, kdo něco poznává, to zároveň jistým způsobem vnímá.

A tak, Pane, ačkoli nejsi tělo, přece o tobě můžeme právem říci, že jsi svrchovaně schopen vnímat, poněvadž všechno svrchovaně poznáváš - ne ovšem tělesnými smysly, jak poznává živočich.

VII. KAPITOLA

JAK TO, ŽE JE BŮH VŠEMHOUCÍ, KDYŽ MNOHO VECÍ NEMŮŽE

Jak to ale, že jsi všemohoucí, když všechno nemůžeš? Když nemůžeš být porušen ani lhát ani změnit pravdivé v klamně nebo učiněné v to, co nebylo učiněno, a mnohé podobné věci, jak potom můžeš všechno? Anebo snad moci toto vše není moc, nýbrž bezmocnost? Ovšemže je to bezmocnost, neboť kdo může tyto věci, může cosi, co mu není ku prospěchu a co nemá být. Vždyť čím víc to všechno může, tím větší moc nad ním má protivenství a zvrácenost a tím méně on

zmůže proti nim. Kdo tedy "může" v tomto smyslu, nemůže skrz moc, nýbrž skrze bezmocnost. O moci se totiž nemluví proto, že by on sám něco mohl, nýbrž proto, že jeho bezmocnost působí, že nad ním má moc něco jiného. Neboli míní se to jiným způsobem, jako se ostatně mnohé věci říkají v nevlastním smyslu: kupř. když užíváme "být" místo "nebýt" a "dělat" pro to, co znamená nepracovat nebo nedělat nic. Vždyť často říkáme tomu, kdo popírá nějakou věc: "je to tak, jak říkáš", ačkoli bychom měli spíše říci: "není to tak, jak říkáš, že to není". Nebo říkáme: "ten sedí tak, jak to dělává tamten" či "tenhle odpočívá tak, jak to dělá onen", i když sedět nakonec znamená nepracovat a odpočívát je tolik co nedělat nic. A právě tak když se o někom řekne, že může učinit či podstoupit něco, co mu není ku prospěchu, či co se nemá, nahlížíme, že se zde moci míní bezmocnost; neboť čím více má tuto "moc", tím větší nad ním má moc protivensství a zvrácenost a tím je on proti nim bezmocnější.

Jsi tedy, Pane, ještě pravdivěji všemohoucí, když nic nemůžeš skrze bezmocnost a když nad tebou nic nemá moc.

VIII. KAPITOLA

JAK TO, ŽE JE BŮH ZÁROVEŇ MILOSRDNÝ I NEPŘÍSTUPNÝ POHNUTCE

Jak to ale, že jsi zároveň milosrdný i nepřístupný pohnutce? Vždyť nejsi-li přístupný pohnutce, nemůžeš mít soucit, a nemáš-li soucit, nemůže se ti sevřít srdce nad bídou ubožáka, což je milosrdenství. Jestliže však nejsi milosrdný, odkud se dostává ubohým tak veliké útěchy? Jak tedy zároveň jsi i nejsi milosrdný, Pane, ne-li tak, že jsi milosrdný, díváme-li se na to ze svého hlediska, nejsi však, viděno z hlediska tvého? Jsi totiž jistě milosrdný, pokud jde o to, co pociťujeme my, ne však jde-li o to, co

pocítuješ ty. Neboť když shlížíš na nás bídné, cítíme projev milosrdenství, ty však takové hnutí necítíš. Jsi tedy zároveň milosrdný, neboť zachraňuješ ubožáky a šetříš ty, kdo se proti tobě prohřešili, a zároveň nejsi milosrdný, protože nejsi pohnut žádnou soustrpností s bídou.

IX. KAPITOLA

JAK TO, ŽE NAPROSTO A SVRCHOVANĚ SPRÁVEDLIVÝ

ŠETŘÍ ZLÉ A ŽE JE ŠETŘÍ SPRÁVEDLIVĚ

Jak to však, že šetříš zlé, jsi-li naprosto a svrchovaně správedlivý? Jak to, že ty, naprosto a svrchovaně správedlivý, činíš něco nesprávedlivého? Nebo jaká je to správedlnost dát věčný život tomu, kdo zasluhuje věčnou smrt? Jak to tedy, dobrý Bože, který jsi dobrý k dobrým i ke zlým, jak to, že zachraňuješ zlé, není-li to správedlivé, když ty přece nečiníš nic nesprávedlivého? Anebo to snad zůstává skryto v nedostupném světle, v němž přebýváš, poněvadž je tvá dobrota nepochopitelná? Pramen, odkud vyvěrá proud tvého milosrdenství, je vskutku skryt v tom, co je na tvé dobrotě nejvznešenější a nejtajnější. Vždyť ačkoli jsi naprosto a svrchovaně správedlivý, přece jsi dobrotivý i ke zlým, neboť jsi naprosto a svrchovaně dobrý. Byl bys zajisté méně dobrý, kdybys nebyl dobrotivý k nikomu zlému. Kdo je totiž dobrý k dobrým i ke zlým, je lepší než ten, kdo je dobrý jenom k dobrým. A kdo je ke zlým dobrý tím, že je trestá i šetří, je lepší než ten, kdo je k nim dobrý pouze tím, že je trestá. Proto jsi tedy milosrdný, že jsi naprosto a svrchovaně dobrý. A ačkoli je snad patrné, proč odplácíš dobrým dobrými věcmi a zlým zlými, je zajisté nanejvýš podivuhodné, proč ty, naprosto a svrchovaně správedlivý, který v ničem nemáš nedostatku, odplácíš zlým a provinilým dobrými věcmi. Jak ohromná je hlubina tvé dobroty, Bože! Vidíme sice, odkud tvé milosrdenství prame-

ní, ale zůstává pro nás přesto neprůhledné. Lze spatřit, odkud vyvěrá proud, ne však postřehnout, kde se rodí pramen. Plyne totiž z plnosti tvé dobroty, že jsi laskavý k těm, kdo se vůči tobě prohřešují, v její hlubině však zůstává ukryto, proč tomu tak je. Vždyť jestliže ve své dobrotě odplácíš dobro dobrem a zlo zlem, je patrné, že si to žádá spravedlnost. Když ale odplácíš zlo dobrem, je sice pochopitelné, že jsi to chtěl jako svrchovaně dobrý, avšak zůstává podivné, jak jsi to mohl chtít jako svrchovaně spravedlivý.

Ó milosrdenství, z jak přehojné sladkosti a přesladké hojnosti to vyvěráš! Ó nesmírná boží dobroto, jak by tě hříšník nemiloval! Spravedlivým dopřáváš spásu, neboť je spravedlnost provází, nespravedlivé osvobozuješ, ačkoli je spravedlnost odsuzuje. Prvým dáváš ve shodě s tím, co si zaslouží, druhým navzdory tomu. Jedněm přičítáš dobro, kteréš jim daroval, druhým nepočítáš zlo, jež nenávidíš. Ó nesmírná dobroto, tolikrát větší, než můžeme nahlédnout! Kéž na mne sestoupí milosrdenství, které vyvěrá z tvé veliké hojnosti! Kéž mne zaplaví milosrdenství, jež z tebe prýští! Ušetři mne pro svou laskavost, netrestej pro svou spravedlnost! - Vždyť ačkoli je těžké nahlédnout, jak to, že tvé spravedlnosti nechybí tvá dobrota, přece s jistotou věříme, že co vyplývá z tvé dobroty, tvé spravedlnosti neodporuje, ale naopak se s ní shoduje. Vždyť není dobroty bez spravedlnosti. Jsi-li totiž milosrdný proto, že jsi svrchovaně dobrý, a svrchovaně dobrý jen a jen proto, že jsi svrchovaně spravedlivý, tedy jsi vskutku proto milosrdný, že jsi svrchovaně spravedlivý. Pomoz mi, spravedlivý a milosrdný Bože, jehož světlo hledám, pomoz mi, abych to, co říkám, také nahlédl.

Jsi tedy opravdu milosrdný proto, že jsi spravedlivý. Nerodí se potom tvé milosrdenství z tvé spravedlnosti? Nešetříš pak zlé pro svou spravedlnost? Je-li tomu tak, Pane, vysvětli mi, jak je to možné? Snad proto, že je spravedlivé, abys byl natolik dobrý, aby už nebylo možné si

představit, že jsi ještě lepší, a tak mocný, aby si už nešlo myslet, že jsi ještě mocnější? Co totiž může být spravedlivější než tohle? Toto by však neplatilo, kdybys ve své dobrotě pouze odplácel, ale nešetřil, a kdybys proměňoval k dobrému jen ty, kteří nejsou dobří, a ne také ty, kdo jsou zlí. Proto je tedy spravedlivé, abys šetřil zlé a měnil je k dobrému.

Konečně to, co se děje nespravedlivě, se dít nemá, a co se nemá dít, to se děje nespravedlivě. Jestliže je tedy nespravedlivé, abys měl se zlými soucit, nemáš ho mít. A pokud s nimi nemáš mít soucit, je nespravedlivé, abys ho měl. Je-li hanebné toto jen vyslovit, pak právem věříme, že je spravedlivé, abys byl ke zlým milosrdný.

X. KAPITOLA

JAK TO, ŽE BŮH ZLÉ SPRAVEDLIVĚ TRESTÁ A ZÁROVEŇ JE SPRAVEDLIVĚ ŠETŘÍ

Je však také spravedlivé, abys zlé trestal. Vždyť co je spravedlivější, než aby dobří dostali dobré věci a zlí zlé? Jak to ale, že je zároveň spravedlivé, abys zlé trestal i abys je šetřil? Je to snad jiným způsobem spravedlivé, když zlé trestáš, a jiným když je šetříš? Ovšem, neboť když zlé trestáš, je to spravedlivé, protože si to zaslouží; když je ale šetříš, není to spravedlivé proto, že by to odpovídalo jejich zásluhám, nýbrž proto, že to odpovídá tvé dobrotě. Když totiž zlé šetříš, jsi spravedlivý ze svého hlediska, ne z našeho, stejně jako jsi milosrdný, díváme-li se na to ze svého hlediska, ne z tvého. Neboť když nás zachraňuješ, ačkoli bys nás měl spravedlivě zatratit, nejsi milosrdný proto, že bys sám pociťoval takové hnutí, nýbrž proto, že my cítíme takový projev. Rovněž tak nejsi spravedlivý proto, že bys nám splácel, co nám patří, ale proto, že jednáš, jak náleží tobě, svrchovaně dobrému.